

ARTYKUŁY

[*Articles*]

KWESTIONARIUSZE DO BADANIA PSYCHICZNYCH ATRYBUTÓW DOROSŁOŚCI – PODSTAWY TEORETYCZNE, KONSTRUKCJA NARZĘDZI I ICH PSYCHOMETRYCZNA WERYFIKACJA

Monika Wysota¹, Lucyna Bakiera²

THE SET OF QUESTIONNAIRES FOR EXAMINING
MENTAL ATTRIBUTES OF ADULTHOOD – THEORETICAL RUDIMENTS,
DESIGN AND PSYCHOMETRIC VERIFICATION

Summary. The following will be presented in the article: 1) stages of designing questionnaires for measuring mental signs of adulthood, 2) their psychometric properties, and 3) primary assumptions based on which they were constructed. The set of questionnaires consists of two tools: the Questionnaire on Adult Mental Competences and the Questionnaire on Sense of Adult Mental Competences. The tools were based on the theoretical approach to adulthood, in which two aspects, psychological and social, were distinguished, each from the subjective and objective perspectives. The set is intended for examining people aged 18–35. Each questionnaire has high reliability therefore can be used in scientific study. Validation studies were conducted on a group of 173 people aged 18–35.

Key words: entering adulthood, social adulthood, mental adulthood, life roles and tasks, mental competences

---

¹ Instytut Psychologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Institute of Psychology, Adam Mickiewicz University in Poznan), ORCID: 0000-0002-0344-7073.

² Instytut Psychologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Institute of Psychology, Adam Mickiewicz University in Poznan), ORCID: 0000-0003-4559-0430.

Adres do korespondencji: Monika Wysota,
e-mail: m.wysota@amu.edu.pl

Wprowadzenie

Obecnie, na skutek zmian społeczno-kulturowych w społeczeństwach kultury zachodniej, młodzi ludzie coraz później podejmują zadania życiowe (założenie rodziny, wyprowadzenie się z domu rodzinnego, posiadanie dzieci), które przez lata traktowane były jako atrybuty dorosłości. W literaturze psychologicznej i socjologicznej wspomina się o odraczeniu dorosłości (Arnett, 1997; 2000a; 2000b; Liberska, 2007) lub nastolatyzacji dorosłych (Wrzesień, 2010). Badania pokazują, że na moment i tempo podejmowania dorosłych ról społecznych wpływ ma wiele czynników, m.in. status materialny rodziny pochodzenia, jej struktura i więzi panujące w rodzinie (Noller, Atkin, 2014), a także stosunek rodziców wobec wkroczenia w dorosłość ich dzieci (Kloep, Hendry, 2010). Jeffrey Arnett (2000a) przy czyn odraczenia dorosłości upatruje w ogólnych procesach społecznych. Twierdzi, że obecnie młodzi ludzie, aby uzyskać satysfakcjonującą pozycję społeczną, a zwłaszcza materialną, muszą poświęcić wiele lat na zdobywanie wykształcenia i doświadczenia, a zadania rozwojowe okresu dorosłości odkładają do momentu uzyskania odpowiedniego statusu społecznego, zawodowego i materialnego. W związku z tym później decydują się na opuszczenie domu rodzinnego, założenie rodziny oraz posiadanie dzieci. Zjawisko odraczenia dorosłości obrazują dane statystyczne. W ciągu ostatnich 25 lat w Polsce nastąpiło przesunięcie momentu zawierania (pierwszego) małżeństwa oraz urodzenia pierwszego dziecka z grupy wiekowej 20–24 lat na 25–29 lat (GUS, 2016). Przesunął się wiek pierworódki (kobiety rodzącej pierwsze dziecko), który obecnie przypada na 27,8 lat. Spada również liczba zawieranych związków małżeńskich. W 1980 r. zawartych zostało 307 tysięcy małżeństw, natomiast w 2016 r. – 193 tysiące (*Rocznik Demograficzny*, 2017). Dla młodych dorosłych w zachodnim kręgu kulturowym istotnymi czynnikami warunkującymi formalizowanie związku intymnego oraz podejmowanie decyzji o rodzicielstwie jest osiągnięcie stabilności finansowej i zawodowej (Maher i in., 2004; Lampic i in., 2006). Ponadto wzrasta poziom wykształcenia nowożeńców, co wskazuje na to, że najpierw młodzi ludzie kończą edukację i zdobywają pozycję zawodową, a dopiero potem zakładają rodzinę.

Wobec dynamicznych zmian społeczno-kulturowych i niejednoznacznych wskaźników dorosłości pojawiają się pytania o jej istotę i kryteria. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że kryteria dorosłości nie są jednoznaczne, a młodzi ludzie wchodzą w dorosłość, ujawniając zróżnicowane strategie (Sińczuch, 2002). Pomimo istniejącej zgodności na temat niewystarczalności i nieadekwatności dotychczasowych kryteriów dorosłości nie przedstawiono, jak dotąd, propozycji łączenia psychicznego i społecznego wymiaru zmian z obiektywnym i subiektywnym sposobem ich ujmowania. W artykule zaprezentowano projekt autorskiego ujęcia wraz z narzędziem pomiaru.

Dorosłość – pojęcie wielowymiarowe

Przyjmuje się, że dorosłość rozpoczyna się około 18./20.–23./25. roku życia (Bee, 2004; Gurba, 2007; Oleś, 2011). Znaczne rozbieżności dotyczące początków dorosłości związane są z trudnością wskazania jednego momentu w życiu człowieka, który jest (mógłby być) punktem zwrotnym, momentem granicznym między dorastaniem a dorosłością. Niektórzy autorzy starają się wskazać tzw. próg dorosłości, podając, że mogłoby nim być określone, konkretne wydarzenie życiowe, np. zawarcie związku małżeńskiego, podjęcie stałej pracy czy urodzenie pierwszego dziecka. Są to zdarzenia symbolizujące moment osiągnięcia dorosłości zgodne z oczekiwaniami, jakie społeczeństwo kieruje wobec dorosłej jednostki (Gurba, 2011).

Problemy związane z wyznaczeniem jednego momentu, w którym człowiek osiąga dorosłość, sprawiły, że obecnie o dorosłości coraz częściej myśli się w kategoriach procesu stawania się osobą dorosłą (Arnett, 1997). Proces ten cechuje duże zróżnicowanie indywidualne pod względem tempa zmian. Dlatego też postuluje się, aby przekraczania progu dorosłości nie utożsamiać z określonymi wydarzeniami życiowymi (np. założeniem rodziny) oraz wiekiem (18 lat) ani też nie zakładać, że nagle i jednocześnie człowiek osiąga wszystkie atrybuty osoby dorosłej i może być jednoznacznie skategoryzowany jako taka właśnie osoba (Gurba, 2011). Wręcz przeciwnie, dorosłość należy raczej traktować jako efekt swoistego procesu stawania się osobą dorosłą, czy inaczej, procesu wkraczania w dorosłość.

Podzielając powyższy punkt widzenia, warto zwrócić uwagę, że kryteria dorosłości proponowane przez badaczy nie są jednoznaczne i odwołują się do różnych aspektów funkcjonowania jednostki. Przyjmując perspektywę Erika Eriksona (2002), można uznać, że głównym kryterium dorosłości jest nawiązanie intymnej relacji i zdolność do miłości. Według Roberta Havighursta (1981) dorosłość wymaga realizowania wielu zadań z zakresu związków interpersonalnych, ról płciowych, stosunku do samego siebie i wszechświata. Daniel Levinson (1986) z kolei sugerował konieczność nie tylko podjęcia określonych ról społecznych (rodziny i zawodowych), ale skonkretyzowania Marzenia, rozumianego jako osobista koncepcja życia, oraz znalezienia mentora. Jeszcze inne warunki dorosłości wskazuje Päivi Fadjukoff, która uważa, że wskaźniki dorosłości należy umieścić w takich obszarach, jak: sytuacja mieszkaniowa (np. uniezależnienie się od rodziny pochodzenia, zmiana miejsca zamieszkania), edukacja (zakończenie procesu edukacji), stan cywilny (stworzenie trwałego związku intymnego), rodzicielstwo, aktywność zawodowa (znalezienie stałej pracy). Dorosłość otwiera wiele ścieżek rozwojowych, a zmiany w procesie stawania się (coraz bardziej?) dorosłym mają charakter wielokierunkowy i wielowymiarowy, dlatego pojęciami użytecznymi w opisie funkcjonowania człowieka dorosłego mogą być kategorie kompetencji (Czerka, 2005), w tym przede wszystkim autonomii i odpowiedzialności (Oleś, 2011) oraz zaangażowania (Bakiera, 2013).

Przeobrażenia w funkcjonowaniu współczesnych społeczeństw doprowadziły do zmiany sposobu rozumienia dorosłości. Dzieje się tak, ponieważ, jak podkreśla

John Bynner (2005), proces stawania się dorosłym członkiem społeczeństwa zmienił się w sposób znaczący w ciągu ostatnich 20–30 lat. Przed współczesną jednostką rozpościera się większy zakres wolności i przyzwolenia dla jej własnych wyborów i decyzji. Sytuacja taka utrudnia możliwość przewidywania indywidualnych wzorców życia (Oleś, 2011), a tym samym określania dorosłości wyłącznie na podstawie realizacji oczekiwań społecznych.

Badania pokazują, że również młode osoby spostrzegają własną dorosłość nie tylko w kategoriach realizacji społecznych oczekiwań i zadań przypisanych temu etapowi życia, ale również w kategoriach przemian psychicznych, przede wszystkim w nabywaniu określonych kompetencji. Badania Arnetta (1997) wskazują, że osoby w wieku 18–28 lat najczęściej opisują dorosłych w takich terminach, jak „odpowiedzialność za swoje działania”, „własny system wartości i podejmowanie decyzji na jego podstawie” oraz „partnerskie stosunki z rodzicami”. Kryteria społeczne (założenie rodziny, posiadanie dzieci) są obecne w niewielkiej części wypowiedzi osób badanych. Amerykanie w wieku 18–29 lat na pytanie, co jest istotne w określeniu siebie jako osoby dorosłej, odpowiadają w następujący sposób: odpowiedzialność (36%), niezależność finansowa (30%), ukończenie edukacji (16%), podejmowanie niezależnych decyzji (14%) oraz małżeństwo (4%) (Arnett, Schwab, 2012). Ewa Gurba (2008), wykorzystując zaadaptowaną wersję amerykańskiego kwestionariusza Arnetta (1997), pytała osoby z trzech grup wiekowych (15-latków, 18-latków oraz osoby powyżej 18. roku życia) o wskazanie charakterystycznych cech osób dorosłych. Analiza częstotliwości wybierania indywidualnych atrybutów dorosłości wskazała, że najczęstszym wyborem, niezależnie od wieku, była odpowiedzialność za swoje decyzje. Kolejnymi atrybutami były: wsparcie finansowe rodziny, zapewnienie jej bezpieczeństwa i osiągnięcie niezależności finansowej. Nastolatki częściej niż osoby dorosłe wskazywali zdolność do spółdzenia dziecka jako ważny atrybut dorosłości. Dla dorosłych ważniejsza od zdolności prokreacyjnych była zdolność do opieki nad dziećmi. Co ciekawe, takie atrybuty, jak podejmowanie długotrwałych zobowiązań oraz zdolność do prowadzenia gospodarstwa domowego zostały wybrane tylko przez grupę osób dorosłych. Badania własne (Wysota, 2018) przeprowadzone na grupie 113 osób w wieku 18–26 lat oraz 56 osób w wieku 30–69 lat również pokazują, że pojęcie dorosłości – według osób młodszych i starszych – łączy w sobie zarówno wymiar społeczny, jak i psychiczny. Istotne jest podjęcie pracy, mieszkanie „na swoim”, ukończenie edukacji oraz odpowiedzialność, samodzielność w podejmowaniu decyzji, cel w życiu. O wielowymiarowym ujmowaniu dorosłości świadczy również to, że większość osób (56%) w wieku 18–25 lat na pytanie, czy czuje się już osobą dorosłą, odpowiada, że w pewnych obszarach tak, a w innych nie. Gdyby orzekać o czyjejs dorosłości lub jej braku tylko na podstawie jednego wskaźnika czy jednego atrybutu, mogłoby się okazać, że osoby, które nigdy nie wstępują w związki małżeńskie, nie stają się osobami dorosłymi, a studenci pozostający na utrzymaniu rodziców osiągają dorosłość później niż pracujący nastolatki. Wydaje się uzasadnione dążenie do wyłonienia dwóch obszarów analizy i dwóch wy-

miarów dorosłości – dorosłość określaną na podstawie kryteriów społecznych (nazywaną w skrócie dorosłością społeczną) oraz dorosłość ujmowaną z perspektywy psychicznej (dorosłość psychiczna). Oba te obszary analizy należy jednak traktować jako uzupełniające się (Oleś, 2011), które łącznie dają – jak można przypuszczać – dość wyczerpujący obraz człowieka dorosłego.

Dwa wymiary dorosłości i dwie perspektywy jej ujmowania – propozycja własna

W naukach społecznych dorosłość ujmowana jest najczęściej jako kategoria społeczna i psychiczna (Malewski, 1991; Urbański, 1991; Przyszczykowski, 2003; Czerka, 2005). Dorosłość w pierwszym ujęciu jest swoistym stanem społecznym wyznaczanym stopniem realizacji przez jednostkę społecznych oczekiwań. Od stopnia zrealizowania owych oczekiwań (m.in. zdobycia niezależności ekonomicznej, wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich) zależy przyznanie jednostce statusu osoby dorosłej (Czerka, 2005; Piotrowski, 2010). W drugim ujęciu zwraca się uwagę na konieczność uwolnienia dorosłości od jakiejkolwiek konwencji społecznej (Przyszczykowski, 2003). Ta perspektywa zakłada, że człowiek nie jest dorosły dzięki rolom, które pełni, ani także poprzez realizację społecznych oczekiwań, ale nieustannie staje się dorosłym poprzez nabywanie określonych kompetencji, np. poprzez wzrost samoświadomości, adekwatności samooceny, poczucia odpowiedzialności. Zatem społeczne kryteria dorosłości dotyczą podejmowania i realizacji ról oraz zadań, które są charakterystyczne dla osób dorosłych pochodzących z danej kultury (Brzezińska, 2007), a kryteria psychiczne odpowiednio dotyczą posiadania kompetencji psychicznych charakterystycznych dla osób dorosłych, pochodzących z danej kultury. Powyższe rozróżnienie ujawniają również osoby badane, które w wywiadach biograficznych, mówiąc o dorosłości, odnoszą się do kryteriów społecznych, jak i psychicznych, co zostało przedstawione powyżej (Arnett, 1997; Gurba, 2008; Glanc, 2011; Arnett, Schwab, 2012; Wysota, 2018). Ponadto, jak podaje Zuzanna Glanc (2011), pojęcie dorosłości zawiera w sobie obiektywną i subiektywną ocenę. Ocena obiektywna dotyczy przekonań innych osób. Na przykład w społecznych etykietach zauważalne jest odniesienie do podejmowania ról rodzinnych. Zdaniem Anny Zajicek i Patricii Koski (2003), pomimo iż w ciągu ostatnich 30 lat wyobrażenia na temat singla ewoluowały (od starej panny i starego kawalera), to jednak wciąż utrzymuje się tendencja do społecznej stygmatyzacji singli jako osób samotnych, którym czegoś brakuje i które odchylają się od normy, jaką jest małżeństwo i rodzina. Subiektywna perspektywa dorosłości natomiast wyraża się w poczuciu dorosłości, czyli przekonaniu o własnej dorosłości. Jak podaje Konrad Piotrowski (2013), zbudowanie tożsamości osoby dorosłej, czyli zdobycie przekonania o własnej dorosłości, stanowi kluczowy etap wkraczania w dorosłość. Poczucie dorosłości, jak pokazują badania, pozostaje w związku z liczbą podjętych ról społecznych, posiadaniem partnera i opuszczeniem domu rodzinnego, gotowością do

zawarcia małżeństwa, określeniem siebie jako biorącego odpowiedzialność za siebie, niezależnego finansowo, podejmującego samodzielne decyzje, a także poczuciem samodzielności obejmującym takie obszary, jak: odpowiedzialność za własne działania, poczucie niezależności od rodziców oraz własne przekonania (Arnett, 1997; Piotrowski, 2010; Brzezińska i in., 2011).

Biorąc pod uwagę przedstawione uwagi, podjęto próbę opracowania autorskiego ujęcia dorosłości, które stało się podstawą konstrukcji czterech narzędzi do badania różnych aspektów dorosłości (tabela 1): Kwestionariusz Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD), Kwestionariusz Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD), Kwestionariusz Realizacji Ról i Zadań Dorosłości (KRRD), Kwestionariusz Poczucia Gotowości do Realizacji Ról i Zadań Dorosłości (KPGRRD). Społeczny i psychiczny wymiar dorosłości oraz obiektywna i subiektywna perspektywa jej ujmowania dopełniają się wzajemnie, tworząc – jak się wydaje – spójny konstrukt.

Tabela 1. Dorosłość – ujęcie własne

		Atrybuty dorosłości ujmowane na wymiarze:	
		SPOŁECZNYM realizacja ról oraz zadań, które są charakterystyczne dla osób dorosłych w danej kulturze	PSYCHICZNYM posiadanie kompetencji psychicznych, które są charakterystyczne dla osób dorosłych w danej kulturze
Atrybuty dorosłości ujmowane z perspektywy	SUBIEKTYWNEJ przekonanie osobiste jednostki	Poczucie gotowości do realizacji ról oraz zadań dorosłości	Poczucie posiadania kompetencji psychicznych typowych dla człowieka dorosłego
	OBIEKTYWNEJ obiektywizowanie cech jednostki	Stopień realizacji ról i zadań dorosłości	Stopień ukształtowania kompetencji psychicznych typowych dla człowieka dorosłego

Źródło: opracowanie własne.

Psychiczne atrybuty dorosłości

Po wyodrębnieniu dwóch wymiarów dorosłości, które stały się podstawą dalszych analiz, w kolejnym kroku podjęto próbę stworzenia listy wskaźników dorosłości na obu wyodrębnionych wymiarach, pamiętając, że pierwszy wymiar

– społeczny – związany jest z wypełnianiem przez jednostkę określonych oczekiwań społecznych i realizacją zadań rozwojowych przypisanych temu etapowi życia (Brzezińska, 2007), a wymiar psychiczny, z kolei, wyznaczony jest przez wiele kompetencji psychicznych przypisywanych człowiekowi dorosłemu. Aby nie odwoływać się w badaniu dorosłości wyłącznie do samooceny czy poczucia bycia dorosłym, podjęto próbę obiektywizowania cech dorosłości, czyli poszukiwania obiektywnych jej atrybutów, niezależnych od doświadczającego podmiotu. Podczas wyodrębniania psychicznych i społecznych parametrów dorosłości wzięto pod uwagę zarówno klasyczne teorie (np. Havighurst, 1981; Levinson, 1986; Erikson, 2002), współczesne koncepcje (np. Sadowska, 2003; Oleś, 2011), jak i wyniki badań własnych (Wysota, 2018) oraz badań przeprowadzonych przez innych autorów (np. Gurba, 2008; Arnett, Schwab, 2012). W wyniku analizy literatury oraz własnej refleksji za psychiczne atrybuty dorosłości przyjęto:

- odpowiedzialność za siebie i innych,
- samodzielność w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów,
- ukształtowany światopogląd,
- sformułowanie planów życiowych,
- stabilność emocjonalną,
- szacunek wobec innych osób i ich poglądów,
- pogłębianie zainteresowań,
- umiejętność budowania relacji intymnych.

Do pomiaru tak ujmowanej dorosłości, z uwzględnieniem perspektywy subiektywnej i obiektywnej, skonstruowano dwa narzędzia: Kwestionariusz Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD) i Kwestionariusz Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD).

Metoda

Uczestnicy

W badaniu, które przeprowadzono w celu określenia właściwości psychometrycznych konstruowanych narzędzi, wzięło udział 240 osób w wieku 18–35 lat (średnia wieku $M = 24,85$; $SD = 4,93$), w tym 64,6% kobiet (średnia wieku $M = 24,9$; $SD = 4,26$) oraz 35,4% mężczyzn (średnia wieku $M = 24,76$; $SD = 5,99$). Większość osób badanych mieszkała z rodzicami lub z mężem/żoną/partnerem/partnerką (67,5%), a tylko niewielki odsetek (11,3%) stanowiły osoby mieszkające w pojedynkę. W badanej próbie 35,4% osób posiadało stałą pracę, 30,8% pracowało dorywczo, 79% łączyło pracę stałą z pracami dorywczymi, a pozostałe osoby nie pracowały. 184 osoby (76,7%) zadeklarowały, iż w chwili badania są w związku intymnym, natomiast 56 osób (23,3%) wskazało, iż aktualnie nie posiada partnera życiowego. Wśród pierwszej grupy osób 82,7% było w związku nieformalnym, 7,6% – w związku małżeńskim, a 9,7% – w związku narzeczeńskim. Ponadto większość osób, które

wzięły udział w badaniu, posiadała wykształcenie średnie i w trakcie badania kontynuowała naukę na studiach wyższych (64,2%).

Procedura

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od stycznia do sierpnia 2018 r. Rekrutacja do badań odbywała się metodą śnieżnej kuli oraz za pomocą mediów społecznościowych (facebook). Każdy uczestnik badania wypełniał zestaw kwestionariuszy opracowany w wersji elektronicznej. Jedynym kryterium uczestnictwa w badaniu był wiek. W badaniu mogły wziąć udział osoby, które miały od 18 do 35 lat. Kwestionariusze w wersji elektronicznej były przygotowane w taki sposób, aby uczestnik udzielił odpowiedzi na wszystkie pytania (niemożność przejścia do kolejnego twierdzenia bez ustosunkowania się do poprzedniego). Udział w badaniu nie był dodatkowo gratyfikowany. Jedyną motywacją uczestników do udziału w badaniu była chęć pomocy badaczom w prowadzonych badaniach oraz zainteresowanie tematyką badania.

Narzędzia

W badaniu oprócz konstruowanych kwestionariuszy wykorzystano także specjalnie przygotowaną na potrzeby badania metryczkę, która umożliwiła zebranie danych socjodemograficznych opisujących badane osoby oraz Skalę Subiektywnej Dorosłości autorstwa Brzezińskiej i Piotrowskiego (Piotrowski, 2009), która mierzy:

- A) Poczucie samodzielności (PS) – stopień, w jakim jednostka uważa, że bierze odpowiedzialność za własne działania, podejmuje samodzielne decyzje dotyczące własnego życia, jest niezależna od innych osób.
- B) Intymność (IN) – stopień, w jakim jednostka uważa, że jest gotowa do nawiązywania i podtrzymywania bliskiej, intymnej relacji z partnerem.
- C) Społeczna dojrzałość (SD) – stopień, w jakim jednostka postrzega siebie jako gotową do zawarcia związku małżeńskiego i potrafiącą się samodzielnie utrzymać.
- D) Poczucie dorosłości (PD) – stopień, w jakim jednostka postrzega siebie jako osobę dorosłą i dojrzałą.

Współczynniki rzetelności α Cronbacha dla skali samodzielności (trzy itemy) wynosi ,53, dla skali intymności (trzy twierdzenia) – ,84, a dla skali poczucia dorosłości składającej się z trzech itemów – ,88 (Piotrowski, 2009; Brzezińska, Piotrowski, 2010).

Wyniki

Celem przeprowadzonego badania była analiza właściwości psychometrycznych Kwestionariusza Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD)

i Kwestionariusza Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD). Proces konstrukcji pierwszego narzędzia, stanowiącego podstawę dla KPPKPD, był wieloetapowy. Odnosząc się do wyodrębnionych wcześniej psychicznych atrybutów dorosłości, autorki podjęły próbę opracowania kwestionariusza do ich pomiaru. Po zdefiniowaniu badanych konstruktów i mierzonych cech ustalono osiem obszarów manifestacji treści: 1) odpowiedzialność za siebie i innych, 2) samodzielność w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów, 3) ukształtowany światopogląd, 4) sformułowanie planów życiowych, 5) stabilność emocjonalna, 6) szacunek wobec innych osób i ich poglądów, 7) pogłębianie zainteresowań, 8) umiejętność budowania relacji intymnych. W kolejnym kroku wygenerowano pierwotną pulę pozycji testowych dla każdego obszaru. Zgodnie z zasadami konstruowania testów psychologicznych (Hornowska, 2014) wszystkie twierdzenia testowe poddano analizie trafności treściowej przez pięciu niezależnych sędziów kompetentnych, którymi byli doktoranci psychologii. Sędziowie otrzymali definicje poszczególnych atrybutów dorosłości i zostali poproszeni o ocenę, na ile poszczególne twierdzenia są dla nich właściwe, biorąc pod uwagę następującą trzystopniową skalę:

- 1 – pozycja ta nie powinna znaleźć się w obrębie tej skali,
- 2 – pozycja ta jest użyteczna, jednak nie ma zasadniczego znaczenia dla skali,
- 3 – pozycja ta ma zasadnicze znaczenie dla tej skali.

Do pilotażowej wersji kwestionariusza weszły twierdzenia, w przypadku których co najmniej czterech sędziów uznało je za zasadnicze dla danej skali. Następnie twierdzenia zostały poddane analizie językowej, której dokonał polonista. Usunięte zostały pozycje testowe niejednoznaczne oraz powtarzające się. Wersja pilotażowa narzędzia składała się łącznie z 51 itemów.

W celu zweryfikowania trafności teoretycznej KPPKPD przeprowadzono następujące analizy: 1) confirmacyjną analizę czynnikową, 2) analizę współczynników korelacji wyników konstruowanego kwestionariusza z wynikami innego narzędzia, 3) analizę struktury wewnętrznej testu, która polegała na analizie wielkości korelacji między wynikami w poszczególnych skalach a ogólnym wynikiem w teście (Hornowska, 2014).

Konfirmacyjną analizę czynnikową przeprowadzono metodą głównych składowych z rotacją ortogonalną metodą Varimax i normalizacją Kaisera, korzystając z programu statystycznego SPSS. Okazało się, że osiem czynników, które odpowiada wyodrębnionym ośmiu obszarom manifestacji treści przedstawionym powyżej, wyjaśnia aż 58,40% wariancji. Współczynnik KMO (Kaisera-Mayera-Olkina), służący do sprawdzenia, na ile badana próba odpowiada wymaganiom analizy czynnikowej, wyniósł ,870. Oznacza to, że itemy w konstruowanym narzędziu są ze sobą powiązane na tyle, aby mogły utworzyć wspólne czynniki. Ponadto wyniki testu sferyczności Bartletta ($\chi^2(6718) = 1275, p < ,001$) również potwierdził, że model czynnikowy jest odpowiedni, ponieważ itemy są ze sobą statystycznie istotnie powiązane. Zatem podsumowując, na podstawie wielkości współczynnika

KMO (.865) oraz testu Bartletta ($\alpha < ,001$) można stwierdzić, że istnieje zasadność do przeprowadzenia analizy czynnikowej. Strukturę czynnikową ostatecznej wersji kwestionariusza KKPД przedstawiono w tabeli 2.

Na czynnik pierwszy składa się osiem twierdzeń, a łączna wartość wariancji wyjaśnionej tym czynnikiem to 12,53%. Są to twierdzenia dotyczące umiejętności budowania relacji intymnych. W przypadku wszystkich twierdzeń ładunek czynnikowy jest wysoki i przekracza wartość ,5. Drugi czynnik ładują głównie pytania dotyczące samodzielności, a łączna wartość wariancji wyjaśnionej tym czynnikiem wynosi 9,69%. Pytanie numer 29 (*Kiedy rozmawiamy w większym gronie, zgadzam się ze zdaniem innych, ponieważ sama do końca nie wiem, co jest ważne*) pomimo wysokiego ładunku czynnikowego postanowiono usunąć z kwestionariusza ze względów merytorycznych. Według założeń teoretycznych twierdzenie to dotyczyło światopoglądu. Z powodów merytorycznych usunięto również pytanie numer 31 (*Często nie potrafię rozpoznać, co tak naprawdę czuję*), które biorąc pod uwagę założenia teoretyczne, dotyczy kontroli emocji i ponadto ładuje podobnie wysoko dwa czynniki, oraz pytanie numer 6 (*Kiedy zrobię coś niewłaściwego, udaję, że nic się nie stało*), które bada odpowiedzialność. Trzeci czynnik ładują pytania dotyczące planów życiowych. W przypadku wszystkich twierdzeń ładunek czynnikowy jest wysoki i przekracza wartość ,5. Czynnik ten wyjaśnia 8,69% wariancji. Kolejny, czwarty czynnik, składa się z sześciu twierdzeń, a łączna wartość wariancji wyjaśniona tym czynnikiem to 7,14%. Twierdzenia te dotyczą obszaru szacunku wobec innych osób oraz ich poglądów i mają wysoki ładunek czynnikowy, przekraczający wartość ,5. Piąty czynnik ładują pytania dotyczące stabilności emocjonalnej. Ich ładunki czynnikowe również są wysokie. Czynnik ten wyjaśnia 6,45% wariancji. Szósty czynnik składa się głównie z twierdzeń dotyczących, według założeń teoretycznych, ukształtowanego światopoglądu i wyjaśnia 5,27% wariancji. Z tego czynnika usunięto trzy pytania (36, 19 i 28), które według założeń merytorycznych dotyczą innych badanych obszarów. Na czynnik siódmy składają się trzy twierdzenia, a łączna wartość wariancji wyjaśnionej tym czynnikiem to 4,36%. Twierdzenia te dotyczą odpowiedzialności. Ze względów merytorycznych do tego czynnika włączono item numer 25. Ósmy czynnik ładują pytania dotyczące umiejętności rozwijania zainteresowań. Czynnik ten wyjaśnia 4,27% całkowitej wariancji. Ponadto z kwestionariusza usunięto pytanie numer 27, które słabo koreluje ze wszystkimi wyodrębnionymi czynnikami.

Tabela 2. Struktura czynnikowa kwestionariusza KKPD

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
21	,89							
9	,88							
50	,86							
42	,84							
37	,82							
15	,81							
45	,76							
1	,72							
4		,70						
7		,68						
39		,68						
29		,65						
24		,63						
51		,61						
33		,52						
2		,52						
41		,47						
31		,41			,40			
6		,41						
32			,78					
46			,73					
47			,73					
40			,72					
30			,70					
43				,68				
26				,67				
22				,65				
23				,65				
34				,65				
48				,59				

cd. tabeli 2

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
27								
38					,77			
49					,76			
44					,71			
18					,67			
12					,64			
25						,57		
14						,53		
36						,49		
35						,46		
19						,45	,35	
5	,42		,42			,43		
28						,43		
17							,79	
3							,76	
16							,46	
8								,65
10						,42		,50
11								,48
13			,45					,48
20			,42					,47

Źródło: opracowanie własne.

Po usunięciu wybranych pytań ponownie przeprowadzono analizę czynnikową. Okazało się, że wyodrębnionych osiem czynników wyjaśnia aż 56% wariancji. Wyodrębnione czynniki, które odpowiadają wyróżnionym w części teoretycznej obszarom manifestacji treści, utworzyły osiem skal kwestionariusza. Nazwy skal oraz ich opis wraz z przykładami twierdzeń oraz liczbą itemów przedstawia tabela 3.

Dla określenia rzetelności wszystkich ośmiu skal posłużono się współczynnikiem zgodności wewnętrznej α Cronbacha. W pierwszym kroku na jego podstawie postanowiono usunąć z ostatecznej wersji kwestionariusza te twierdzenia, które zaniżają wartość statystyki, kierując się dwoma zasadami. Zamierzano usunąć te

pozycje testowe, (1) które uzyskały najniższe współczynniki korelacji z pozostałymi pozycjami, oraz te, (2) po usunięciu, których poziom współczynnika α Cronbacha był najwyższy. Ostatecznie usunięto jedno twierdzenie ze skali szacunku. Jak zostało przedstawione w tabeli 3 współczynnik zgodności wewnętrznej α Cronbacha przyjmuje wartości od ,7 (dla skali zainteresowań – ZAN) do ,93 (dla skali intymności – INT). Kwestionariusz KKPD można uznać zatem za narzędzie o zadowalającej rzetelności.

Tabela 3. Wielkość statystyk α Cronbacha w KKPD

SKALE		Współczynnik α Cronbacha
Nazwa skali	Opis skali	
ODPOWIEDZIALNOŚĆ (ODP)	odpowiedzialność za siebie i za innych, która przejawia się w świadomości skutków podejmowanych działań oraz gotowości do ponoszenia konsekwencji swoich decyzji i zachowań	,71 4 itemy
Przykładowe itemy	<i>Kiedy podejmuję jakieś decyzje, rozważam wszystkie możliwe konsekwencje.</i> <i>Kiedy zrobię coś złe, jestem gotowa/y ponieść konsekwencje swoich zachowań.</i>	
SAMODZIELNOŚĆ (SAM)	stopień, w jakim jednostka dokonuje wyborów i decyzji na podstawie własnych przekonań bez konieczności akceptacji innych osób oraz samodzielnie rozwiązuje problemy	,83 8 itemów
Przykładowe itemy	<i>Samodzielne podejmowanie decyzji sprawia mi tak dużo trudności, że wolałbym/wolałabym, aby inni za mnie decydowali.</i> <i>W życiu muszę być „prowadzony za rękę”.</i>	
ŚWIATOPOGLĄD (ŚWT)	stopień, w jakim jednostka posiada ukształtowane przekonania i wartości, którymi kieruje się w życiu	,76 4 itemy
Przykładowe itemy	<i>Mam swoje przekonania na temat różnych spraw np. politycznych, religijnych, społecznych.</i> <i>Kiedy rozmawiamy w większym gronie, zgadzam się ze zdaniem innych, ponieważ sam do końca nie wiem, co jest ważne.</i>	
PLANY ŻYCIOWE (PLŻ)	stopień, w jakim jednostka posiada określone cele i plany życiowe oraz dąży do ich realizacji	,88 5 itemów

cd. tabeli 3

SKALE		Współczynnik α Cronbacha
Nazwa skali	Opis skali	
Przykładowe itemy	<i>Mam sformułowane plany na najbliższą przyszłość. Wiem, co chcę robić w życiu i do tego dążę.</i>	
STABILNOŚĆ EMOCJONALNA (STE)	stopień, w jakim jednostka rozumie swoje emocje, panuje nad nimi i potrafi wyrażać je w sposób akceptowany społecznie	,81 5 itemów
Przykładowe itemy	<i>Często krzywdzę moich bliskich sposobem, w jaki wyrażam swoje emocje. Potrafię panować nad swoimi emocjami.</i>	
SZACUNEK (SAC)	stopień, w jakim jednostka szanuje inne osoby bez względu na kolor skóry, orientację seksualną itp.	,79 5 itemów
Przykładowe itemy	<i>Odmiennie poglądy religijne czy polityczne nie są dla mnie przeszkodą w nawiązaniu z kimś przyjaźni. Szanuję poglądy i opinie innych osób.</i>	
ZAINTERESOWANIA (ZAN)	stopień, w jakim jednostka pogłębia swoje zainteresowania i samodoskonali się	,70 5 itemów
Przykładowe itemy	<i>Nie mam określonych zainteresowań, dlatego często nie mam pomysłu, jak wykorzystać wolny czas. Staram się pogłębiać swoje zainteresowania, bo wiem, że nie można żyć tylko codziennymi obowiązkami.</i>	
INTYMNOŚĆ (INT)	stopień, w jakim jednostka posiada umiejętności budowania relacji intymnych, przejawiające się w otwieraniu się, zrozumieniu i zaufaniu, akceptacji, lojalności, udzielaniu wsparcia emocjonalnego oraz wyrażaniu pozytywnych, ciepłych uczuć	,93 8 itemów
Przykładowe itemy	<i>Jest taka osoba, z którą potrafię dzielić się swoimi przemyśleniami i przeżyciami. Jest taka osoba, z którą potrafię rozmawiać na osobiste tematy.</i>	

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym etapem weryfikacji trafności narzędzia było poddanie analizie korelacyjnej wyników uzyskanych w KKPD z wynikami skal powiązanych ze skalami tego kwestionariusza na poziomie teoretycznym. W tym celu wykorzystano Skalę Subiektywnej Dorosłości autorstwa Brzezińskiej i Piotrowskiego (Piotrowski, 2009).

Spodziewano się, że wyniki uzyskane na skali Samodzielności, Światopoglądu i Planów Życiowych oraz Odpowiedzialności KKPD będą dodatnio korelowały z wynikami skali Poczucie Samodzielność SSD (PS), a wyniki uzyskane na skali Intymności KKPD z wynikami skali Intymności SSD (IN). Z kolei spodziewano się, że wyniki uzyskane na skali Społecznej Dojrzałość SSD (SD) będą dodatnio korelować z wynikami skali Samodzielności. Poza tym przypuszczano, że większość skal KKPP będzie dodatnio korelować z Poczuciem Dorosłości (PD) mierzonym za pomocą SSD. W tym celu policzono współczynnik r Pearsona. Macierz korelacji przedstawia tabela 4. Przypuszczenia, co do kierunku zależności pomiędzy skalami zostały potwierdzone. Korelacje w większości przypadków są istotne statystycznie, jednak najczęściej są to korelacje umiarkowane.

Tabela 4. Wielkość współczynnika korelacji r Pearsona pomiędzy skalami KKPD i SSD

		Skale SSD			
		PS	IN	SD	PD
Skale KKPD	ODP	,34**	,11	,15*	,24**
	SAM	,51**	,14*	,24**	,33**
	ŚWT	,51**	,37**	,24**	,39**
	PLŻ	,42**	,30**	,36**	,41**
	STE	,16*	,05	,16*	,20**
	SAC	,30**	,11	,03	,11
	ZAN	,33**	,16*	,06	,19**
	INT	,32**	,48**	,12	,26**

* Korelacja istotna na poziomie ,01 (jednostronnie), ** Korelacja istotna na poziomie ,05 (dwustronnie).

Źródło: opracowanie własne.

Jako ostatni krok weryfikacji trafności konstruowanego narzędzia przeprowadzono analizę struktury wewnętrznej testu, korelując wyniki uzyskane w poszczególnych skalach z ogólnym wynikiem w teście. Tabela 5 prezentuje wielkości uzyskanych współczynników korelacji r Pearsona. Wszystkie korelacje są istotne statystycznie. Pomiedzy wynikiem ogólnym kwestionariusza a wynikami poszczególnych jego skal istnieją silne dodatnie związki. Zatem na podstawie uzyskanych wielkości współczynników korelacji można uznać, że kwestionariusz KKPD jest jednorodnym narzędziem, co oznacza, że wszystkie jego elementy składowe mierzą ten sam konstrukt, co jest pożądaną właściwością narzędzia (Hornowska, 2007).

Tabela 5. Wielkość współczynnika korelacji r Pearsona pomiędzy wynikami poszczególnych skal KKPD a wynikiem ogólnym kwestionariusza

Nazwa skali	Wynik ogólny kwestionariusza
ODPOWIEDZIALNOŚĆ	,58**
SAMODZIELNOŚĆ	,68**
ŚWIATOPOGLĄD	,70**
PLANY ŻYCIOWE	,68**
STABILNOŚĆ EMOCJONALNA	,54**
SZACUNEK	,56**
ZAINTERESOWANIA	,70**
INTYMNOŚĆ	,59**

** Korelacja istotna na poziomie ,01 (dwustronnie).

Źródło: opracowanie własne.

Kwestionariusz Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD)

Drugie narzędzie służące do pomiaru dorosłości psychicznej odwołuje się do samooceny atrybutów dorosłości. Składa się ono z ośmiu twierdzeń mierzących poczucie posiadania przez osoby badane następujących kompetencji (analogicznie do ośmiu skal KKPD): odpowiedzialność za siebie i innych (PODP), samodzielność w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów (PSAM), ukształtowany światopogląd (PŚWT), sformułowanie planów życiowych (PPLŻ), stabilność emocjonalna (PSTE), szacunek wobec innych osób i ich poglądów (PSAC), pogłębianie zainteresowań (PZAN), umiejętność budowania relacji intymnych (PINT), Zadaniem osoby badanej jest ocena posiadania przez siebie wskazanych kompetencji na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza *zupełnie tego nie potrafię, zupełnie nie posiadam tej kompetencji*, a 5 – *potrafię to doskonale, w pełni posiadam tę kompetencję*. Współczynnik rzetelności α Cronbacha policzony dla całego kwestionariusza wynosi ,78. Przykładowe twierdzenia KPPKPD są następujące: *Samodoskonalenie się i pogłębianie swoich zainteresowań. Samodzielność w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji. Odpowiedzialność za siebie i innych.*

Ostatnim krokiem sprawdzenia parametrów psychometrycznych obu narzędzi było przeprowadzenie analizy korelacji współczynników r Pearsona pomiędzy wynikami w KKPD a poczuciem posiadania określonych kompetencji psychicznych, które mierzy KPPKPD. Przypuszczano, że będą występować dodatnie korelacje pomiędzy wynikami poszczególnych skal KKPD a subiektywną oceną posiadania określonej kompetencji. Powyższa supozycja została potwierdzona. Macierz korelacji przedstawiona została w tabeli 6.

Tabela 6. Współczynniki korelacji r Pearsona pomiędzy wynikami w KKPD a KPPKPD

Skale KPPKPD	Skale KKPD							
	ODP	SAM	ŚWT	PLŻ	STE	SAC	ZAN	INT
PODP	,35**							
PSAM		,91**						
PŚWT			,69**					
PPLŻ				,80**				
PSTE					,63**			
PSAC						,57**		
PZAN							,73**	
PINT								,96**

** Korelacja istotna na poziomie ,01 (dwustronnie).

Źródło: opracowanie własne.

Administracja

Oba kwestionariusze przeznaczone są do badania osób w wieku 18–35 lat. Adresowane są zatem do osób będących w fazie wczesnej dorosłości. W przypadku Kwestionariusza Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD) zadaniem osoby badanej jest ocena każdego twierdzenia na skali od 1–5, gdzie 1 oznacza *zupełnie się nie zgadzam*, a 5 – *zupełnie się zgadzam*. Wynik w danej skali stanowi średnia, obliczana poprzez podzielenie sumy punktów uzyskanych we wszystkich twierdzeniach wchodzących w skład danej skali przez liczbę itemów skali.

W przypadku drugiego narzędzia zadaniem osoby badanej jest określenie, w jakim stopniu czuje, że dany atrybut dorosłości ją opisuje. Oceny tej dokonuje na pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza *zupełnie tego nie potrafię (zupełnie nie posiadam tej umiejętności)*, a 5 – *potrafię to doskonale (w pełni posiadam tę umiejętność)*. Osoba badana może uzyskać łącznie w kwestionariuszu od 8 do 40 punktów. Im wyższy wynik, tym wyższe poczucie uczestnika badania, że opisują go kompetencje psychiczne uznane przez autorki kwestionariuszy za ważne dla definiowania dorosłości młodych osób.

Podsumowanie

Artykuł odnosi się do ważnego w psychologii pytania kierowanego wobec osób po okresie adolescencji, a mianowicie *Kim jest człowiek dorosły?* Problem ten

związany jest z szerszą wątpliwością, a mianowicie na czym w istocie polega dorosłość i jakie są jej atrybuty.

Dorosłość stanowi na tyle złożony konstrukt, że badanie jej jedynie na podstawie jednoznacznych i wąsko rozumianych kryteriów lub przyjmując tylko jedną perspektywę (obiektywną lub subiektywną), nie daje pełnego obrazu tak wieloaspektowej kategorii. Istnieje bowiem możliwość zakwestionowania przez społeczeństwo statusu dorosłości, np. w przypadku młodocianego rodzicielstwa (Bakiera, Szczerbal, 2018) lub w sytuacji niepodejmowania ról społecznych kulturowo utożsamianych z dorosłością (Newman, 2008). Ponadto przekonanie jednostki o swojej dorosłości może nie pokrywać się z percepcją społeczną. Dlatego zaproponowano ujęcie dorosłości uwzględniające społeczny i psychiczny jej wymiar analizowany zarówno z perspektywy obiektywnej, jak i subiektywnej, a zaprezentowane w artykule kwestionariusze można traktować jako zadowalające pod względem psychometrycznym narzędzia służące do szacowania jej psychicznego wymiaru. Uzasadnieniem do zbudowania takiego modelu teoretycznego dorosłości oraz skonstruowania na jego podstawie narzędzi do badania wielu jej aspektów było przekonanie o konieczności jak najbardziej wyczerpującego ujęcia dorosłości oraz stworzenie możliwości takiego jej badania. Pomimo że obecnie jest wśród badaczy zgoda, że trudno jest mówić o dorosłości, uwzględniając tylko jedno jej kryterium, to obecne propozycje ujmowania dorosłości uwzględniają często tylko jeden jej aspekt, np. subiektywne szacowanie dorosłości (wspominana w artykule Skala Subiektywnej Dorosłości (SSD) autorstwa Brzezińskiej i Piotrowskiego) (Piotrowski, 2009).

Literatura cytowana

- Arnett, J.J. (1997). Young people's conception of transition to adulthood. *Youth and Society*, 1, 3–23, doi: 10.1177/0044118X97029001001
- Arnett, J.J. (2000a). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469–480.
- Arnett, J.J. (2000b). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Society for Research in Child Development*, 1(2), 68–73.
- Arnett, J.J., Schwab, J. (2012). *Poll of emerging adults. Thriving, struggling and hopeful*. Worcester: Clark University.
- Bakiera, L. (2013). *Zaangażowane rodzicielstwo a autokreacyjny aspekt rozwoju dorosłych*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Bakiera, L., Szczerbal, J. (2018). Doświadczenie nastoletniego macierzyństwa a wybrane aspekty funkcjonowania dorosłych kobiet. *Polskie Forum Psychologiczne*, 1, 102–121.
- Bee, H. (2004). *Psychologia rozwoju człowieka*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Brzezińska, A.I. (2007). *Spółeczna psychologia rozwoju*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

- Brzezińska, A.I., Kaczan, R., Piotrowski, K., Rękosiewicz, M. (2011). Odroczona dorosłość: fakt czy artefakt? *Nauka*, 4, 67–107.
- Brzezińska, A.I., Piotrowski, K. (2010). Formowanie się tożsamości a poczucie dorosłości i gotowość do tworzenia bliskich związków. *Czasopismo Psychologiczne*, 16(2), 265–274.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the youth phase of the life course: The case for emerging adulthood. *Youth and Society*, 8(4), 367–384.
- Czerka, E. (2005). Niedorosłość czy dorosłość alternatywna? Rozważania w kontekście odraczania dorosłości. *Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*, 1(29), 83–94.
- Erikson, E.H. (2002). *Dopełniony cykl życia*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
- Fadjukoff, P. (2007). *Identity formation in adulthood*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Glanc, Z. (2011). Obraz dorosłości w dobie ponowoczesnej. Mozaika wymiarów dorosłości. *Edukacja Dorosłych*, 1, 115–132.
- Curba, E. (2007). *Wczesna dorosłość*. W: B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.) *Psychologia rozwoju człowieka* (s. 201–233). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Curba, E. (2008). The Attributes of Adulthood Recognised by Adolescents and Adults. *Polish Psychological Bulletin*, 39(3), 129–137, doi: 10.2478/v10059-008-0020-9
- Curba, E. (2011). *Wczesna dorosłość*. W: J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka* (s. 202–233). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- GUS (2016). *Małżeństwa oraz dzietność w Polsce*. Warszawa.
- Havighurst, R.J. (1981). *Developmental Tasks and Education*. New York, London: Longman.
- Hornowska, E. (2007). *Standardy dla testów stosowanych w psychologii i pedagogice*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Hornowska, E. (2014). *Testy psychologiczne. Teoria i praktyka*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kloep, M., Hendry, L.B. (2010). Letting go or holding on? Parents' perceptions of their relationships with their children during emerging adulthood. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 817–834.
- Lampic, C., Svanberg, A.S., Karlstrom, P.O., Tyden, T. (2006). Fertility awareness, intentions concerning childbearing, and attitudes towards parenthood among female and male academics. *Human Reproduction*, 21(2), 558–564.
- Levinson, D.J. (1986). A conception of adult development. *American Psychologist*, 41(1), 3–13.
- Liberska, H. (2007). Współczesny obraz moratorium. W: B. Harwas-Napierała, H. Liberska (red.), *Tożsamość a współczesność. Nowe tendencje i zagrożenia* (s. 25–51). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Maher, J.M., Dever, M., Curtin, J., Singleton, A. (2004). *What women (and men) wants: Births, policies and choices*. Monash: School of Political and Social Inquiry.
- Malewski, M. (1991). *Andragogika w perspektywie metodologicznej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Newman, K.S. (2008). Ties that bind: Cultural interpretations of delayed adulthood in western Europe and Japan. *Sociological Forum*, 23(4), 645–669.
- Noller, P. Atkin, S. (2014). *Family Life in Adolescence*. Warszawa, Berlin: De Gruyter Open Ltd.
- Oleś, P. (2011). *Psychologia człowieka dorosłego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Piotrowski, K. (2009). *Koncepcja narzędzi badawczych dla modułu nr 4 pt.: Formowanie się tożsamości i wkraczanie w dorosłość (maszynopis nieopublikowany)*. Warszawa: SWPS.
- Piotrowski, K. (2010). *Wkraczanie w dorosłość. Tożsamość i poczucie dorosłości młodych osób z ograniczeniem sprawności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Piotrowski, K. (2013). *Tożsamość osobista w okresie wkraczania w dorosłość*. Wielichowo: TIPI.
- Przyszczykowski, K. (2003). Dorosłość jako kategoria pedagogiczna. W: D. Janowski, K. Przyszczykowski, J. Skrzypczak (red.), *Podstawy edukacji dorosłych. Zarys problematyki* (s. 33–47). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Rocznik Demograficzny (2017). Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Sadowska, S. (2003). Portret człowieka dorosłego. O dorosłości z perspektywy pedagoga specjalnego w kontekście wyzwań edukacyjnych. W: K. Rzedzicka, A. Kobyłańska (red.), *Dorosłość, niepełnosprawność, czas współczesny. Na pograniczach pedagogiki specjalnej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Sińczuch, M. (2002). *Wchodzenie w dorosłość w warunkach zmiany społecznej*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Urbański, R. (1991). „Dorosłość” jako podstawowe pojęcie andragogiki. W: J. Skrzypczak (red.), *Wybrane zagadnienia z oświaty dorosłych* (s. 6–14). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Wrzesień, W. (2010). Czy ulegając nastolatyzacji zachowamy młodość? W: A. Kotłarska-Michalska (red.), *Zalety i wady życia w rodzinie i poza rodziną. Roczniki Socjologii Rodziny. Studia socjologiczne oraz interdyscyplinarne* (s. 37–53). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Wysota, M. (2018). *Atrybuty dorosłych w opinii osób powyżej 18. roku życia. Wyniki badań ankietowych*. Materiały zgłoszone na konferencję „Psychologia w służbie rodziny”. Gdańsk.
- Zajicek, A., Koski, P. (2003). Strategies of resistance to stigmatization among white middle-class singles. *Sociological Spectrum*, 23, 377–403.

Streszczenie. W artykule zostaną zaprezentowane: 1) etapy konstrukcji kwestionariuszy służących do pomiaru psychicznych przejawów dorosłości, 2) ich właściwości psychometryczne, a także 3) podstawowe założenia teoretyczne, na podstawie których zostały one zbudowane. W skład zestawu kwestionariuszy wchodzi dwa narzędzia: Kwestionariusz Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD) i Kwestionariusz Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD). Narzędzia powstały na podstawie autorskiego uję-

cia dorosłości, w którym wyróżnione zostały dwa jej aspekty – psychiczny i społeczny, każdy ujmowany z perspektywy subiektywnej i obiektywnej. Zestaw przeznaczony jest do badania osób w wieku 18–35 lat. Każde z narzędzi posiada zadowalającą rzetelność, w związku z czym może być stosowane w badaniach naukowych. Badania walidacyjne zostały przeprowadzone na grupie 240 osób w wieku 18–35 lat.

Słowa kluczowe: wkraczanie w dorosłość, dorosłość społeczna, dorosłość psychiczna, role społeczne i zadania, kompetencje psychiczne

Data wpłynięcia: 15.01.2018

Data wpłynięcia po poprawkach: 26.04.2019

Data zatwierdzenia tekstu do druku: 26.06.2019